

TANITMALAR

İstanbul'un 100 Romanı, Ali Şükrü Çoruk, İBB Kültür Yayınları, Haziran, 2011, 118 s., ISBN: 978-6055-592-26-4 (Tanıtma)

Dilara KARAKAŞ*

İstanbul şehri pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve bu uygarlıklardan bazılarının uzun süre başkenti olmuştur. Gerek jeopolitik konumunun gerekse geçmişten günümüze köklü uygarlıklara ev sahipliği yapmış olmasının etkisi ile bu şehir her zaman insanları kendine çekmiştir. Kültürün tarihsel gelişimine baktığımızda bütün büyük kültürlerin şehirlerde oluştuğunu, önce bir sitede, sonra da o siteyi temel alan devletlerde gelişen bu kültürün, zamanla çevresindeki siteleri de etkileyerek medeniyetleri yönlendirdiğini ve bir yaşama tarzını farklı coğrafyalara taşıdığını görürüz.¹ “*Bu bakımdan şehir ile kültürün alakası, maddi ve manevi yönleriyle çok boyutlu ve çok farklı tezahürleri olan bir olgudur ve her zaman önemini korumaktadır*”.²

Yahya Kemal “Üç Tepe” adlı yazısında İstanbul’u temel alarak Türk edebiyatının gelişim sürecini gözler önüne serer. Şehzade rüyalarından uyanan Tanzimat dönemi sanatçılarının insanımıza, kültürümüze baktıkları mekân Çamlıca tepesidir. Hayalden hakikate geçilirken Servet- i Fünun sanatçıları Tepebaşı’ndan Haliç’i izlerler, kurşun sesleri barut kokuları arasında ilk defa İstanbul sınırlarının dışında yeni bir yerden bakılır son duruma; Milli Mücadele’nin verildiği Metris Tepe’den. Bu sefer İstanbul’dan çıkan aydınlar yaparlar Metris’in tasvirini.

Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk’un *İstanbul’un 100 Romanı* adlı kitabı okuyucuya Yahya Kemal’in çizdiği bu haritayı daha da genişleterek sunar: Tanzimat döneminden Servet-i Fünun’un İstanbul’u mekân edinen zirve eserlerine, Milli Mücadele döneminde işgal altında kalan İstanbul’a ve yeni devletin kurulmasından sonra İstanbul’un, İstanbul insanının değişimine tanıklık eden başlıca romanlara yer verilmiş böylece bir şehrin insanda, coğrafyada,

* Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı

¹ Mustafa Miyasoğlu, “Roman ve Şehir Kültürü”, *HECE Türk Romanı Özel Sayısı*, s. 370.

² Age., a.s.

kültürde tarihsel süreç içerisinde nasıl etkiler bıraktığını, bu şehrin nasıl bir değişim geçirdiğini gözler önüne sermiştir:

“İstanbul’un 100 Romanı başlığını taşıyan bu çalışma, başlangıçtan günümüze kadar İstanbul’un romancılarımız tarafından ana hatlarıyla nasıl ele alındığının tespitine yöneliktir. Bilindiği üzere Türk romanı başlangıçtan Cumhuriyet’e kadar büyük ölçüde İstanbul’u mekân olarak kullanmıştır. Yazarlar, Cumhuriyet sonrasında Anadolu’ya açılmakla beraber İstanbul’a olan ilgilerini kaybetmemişler, sosyal hayatımızı, fikrî, siyasi ve kültürel dünyamızı şekillendiren bu şehir etrafında roman yazmaya devam etmişlerdir. Örneklerden görüleceği üzere bu durum günümüz için de geçerlidir.”(Ön söz’den)

İstanbul’un 2010 yılı Avrupa kültür başkenti ilan edilmesinin sonucu olarak İstanbul ile ilgili pek çok eser kaleme alınmıştır. İstanbul’u mekân edinen romanların bir seçkisi olan *İstanbul’un 100 Romanı* bu eserler arasında ayrı bir yere sahiptir çünkü 1872 yılında yayımlanan *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* (Şemseddin Sami) adlı eserden 2008 yılında yayımlanan *Daha Dün* (Selim İleri) adlı esere dek yüz otuz yılı aşkın bir süre içerisinde yazılan romanlar kronolojik olarak seçilmiş, her roman ve yazarı için kısa bir değerlendirme yapılarak okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca her romandan İstanbul’u anlatan parçalar konulmuştur. Böylece okuyucu tarihsel süreç içerisinde sadece değişen İstanbul’u değil, üslubu, insanı, tasviri de mukayese etme imkânı bulmaktadır. Romanların seçimi ile ilgili olarak Çoruk şunları söylemektedir:

“İstanbul’un 100 Romanı’nı tespit ederken, her şeyden önce şehrin kimliğini, kültürünü, yaşayışını ve zaman içinde geçirdiği değişimi veren örneklerden hareket ettik. Gerçekten de son iki yüzyıldır sosyal hayatımızda batı kaynaklı büyük değişimler olmuştur. Bu değişimin seyrini en iyi takip edebileceğimiz şehir İstanbul, yazılı kaynaklar ise romanlardır. Başta Ahmet Midhat Efendi, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Peyami Safa olmak üzere yazarlarımızın çoğu, romanlarında eski-yeni mukayesesi temelinde bu değişimi esas almışlar ve eserlerini bu yolda ortaya koymuşlardır. Eski ve yeni karşısında körü körüne ve birbirini reddeder tarzda hareket etmekten ziyade bu iki kavram etrafında bilinçli hareket etme vurgusu yukarıda adı geçen yazarların ortak özelliklerindedir. Bununla beraber değişim karşısında duyulan tedirginliğin neticesinde geçmişe bakmak, geçip giden zamanı hatıraların ışığında yakalama ve tespit etme çabası yazarlarımızın İstanbul yaklaşımında başka bir bakış açısını teşkil etmektedir. Abdülhak Şinasi Hisar, Samiha Ayverdi ve Selim İleri gibi yazarlarımızda bu durum bariz bir şekilde öne çıkmaktadır.” (Ön söz’den)

Sadece Türk edebiyatı için değil dünya edebiyatı için de mekân önemli bir yer tutar. Edebi bir eserde özellikle romanda mekân; romanın kurgusu, okuyucuya hissettirmek istediği gerçeklik duygusu açısından üzerinde dikkatle durulması gereken bir unsurdur. Roman sanatı; teorisi ile ilgili pek çok kitapta gerek iç gerekse dış mekânın ehemmiyeti üzerinde durulur. Eserin kurgusunu dahi doğrudan etkileyebilecek bir özelliğe haizdir bu yönüyle.

Dünya üzerinde İstanbul gibi hiçbir zaman eskimeyen tarihi ile kültürü ile her zaman canlı kalan pek az şehir bulunmaktadır. Bu durum da şehrin, sanatçıların eserlerinde alelade bir mekân olarak değil, işlevsel olarak yer almasına neden olmakta, hatta o şehrin kendine ait bir edebiyatı oluşmaktadır. *100 İstanbul Romanı* da İstanbul edebiyatını gözler önüne sermesi bakımından mühim bir seçki ve inceleme olarak kitaplıklarda yerini alması gereken bir eserdir.

